EN INFORMATIONSTIDNING FRÅN ÖSTERSJÖFESTIVALEN

ÖSTERSJÖ-FESTIVALEN

MUSIK
MILJÖ
LEDARSKAP

15 år

21–29 AUG 2017

BERWALDHALLEN
sverigeSRradio

FOTO © SIMON FOWLER

Finland jubilerar

Dirigenten **Susanna Mälkki** dirigerar jubileumskonserten 100 år av självständighet tisdag den 22 augusti. *Se sidan 12*

Se hela programmet sidan 3
Läs mer om Östersjöfestivalen på sidorna 12-15

Makt och pengar – eviga följeslagare
sidorna 8-9

Östersjöns förbluffande potential
sidorna 8

Säkra vatten-försörjningen
sidan 6

UTKOMMER MED DAGENS NYHETER DEN 12 AUGUSTI 2017

Omslagsbild
Susanna Mälkki
Foto: © Simon Fowler

Informationstidning för Östersjöfestivalen distribuerad med Dagens Nyheter lördagen den 12 augusti 2017

Tidningen produceras av
Manderley Media för **Östersjöfestivalen**

ÖSTERSJÖ-FESTIVALEN MUSIK MILJÖ LEDARSKAP
21–29 AUG 2017

BERWALDHALLEN
sverigesradio

Berwaldhallen Sveriges Radio
Dag Hammarskjölds väg 3
105 10 Stockholm
08-784 18 00
balticseafestival.com
berwaldhallen.se

Redaktör och projektledare för tidningen
Per Axel Nordfeldt
Manderley Media
Bastugatan 24 B
118 25 Stockholm
08-428 83 20
070-577 81 67
publisher@manderley.se
manderley.se

Annonsförsäljning
Dexter Finance & Publishing
08-4288320
pax@manderley.se

Kontakt Östersjöfestivalen
Kajsa Hallhagen
Projektledare Östersjöfestivalen
0708-53 84 07
kajsa.hallhagen@sverigesradio.se

Form
Björnekull Design
sven@bjornekulldesign.se
bjornekulldesign.se
070-999 62 67

Tryck
Bold Printing Group Stockholm
ett Svanenmärkt tryckeri

KÄRA PUBLIK

Femton år har gått sedan vi presenterade programmet för den allra första Östersjöfestivalen och jag tänker på vad som har förändrats. Festivalen är på sätt och vis densamma, vilket visar att vår ursprungstanke om en mötesplats kring musik, miljö och ledarskap fortfarande håller. En klok person har sagt att ”det är en missuppfattning att något måste växa för att bli större”. Det stämmer bra in på vår festival. Även om konsertprogrammets omfång består har innehållet förädlats och fördjupats. Detsamma gäller seminarierna tack vare tydligare fokus och utökade kunskaper om tillståndet för Östersjön.

Det har varit spännande att under femton år få följa festivalens förtrogna och se deras exceptionella utveckling. Polarpristagaren Valery Gergiev, medgrundare till festivalen, var redan då när det begav sig en stor dirigent, idag är han närmast en institution. Andra som troget följt med på vägen är Daniel Harding, Peter Dijkstra, Susanna Mälkki samt naturligtvis Esa-Pekka Salonen och Peter Sellars.

Vi är mycket nöjda med årets festivalprogram som inleds på Kungliga Operan med Peter Sellars uppsättning av Oedipus Rex, som dirigeras av Esa-Pekka Salonen. Verket *Aeterna*, som vi jobbat med i flera år för att förverkliga, är en riktig höjdpunkt på programmet. Där tar Anders Hillborg, tillsammans med filmarna Fredrik Wenzel och Jesper Kurlandsky, med publiken på en ljud- och bildodyssé kring människans samverkan med naturen. Marie Samuelssons specialskriva verk *Fem årstider* hakar också i festivalens miljötema. Under konserten *Seasons – Fem årstider* ställs verket i kontrast mot Vivaldis mer oförstörda naturskildringar i *De fyra årstiderna*.

Programmet dignar av etablerade solister och orkestrar, men missa inte *Radical Light* med unga musiker från New York och Helsingfors. Det är de unga som ska ta musiken vidare och som ska fortsätta bo och leva i den sköra

FOTO: KRISTOFER SAMUELSSON

Östersjömiljön. Om vi inte skärper oss kommer nästa generation att undra: ”Ni visste allt, men gjorde ingenting – varför?” Låt oss hoppas att det inte blir så, nej inte bara hoppas – låt oss agera!

Michael Tydén, *General Manager Östersjöfestivalen*

ÖSTERSJÖFESTIVALEN – en musikfestival med syftet att skapa en bättre framtid för Östersjöregionen

Varje sommar arrangerar Sveriges Radios eget konserthus Berwaldhallen Östersjöfestivalen. En internationell musikfestival som bjuder på musikupplevelser med några av världens främsta orkestrar, solister och dirigenter. Årets konsertprogram har en tydligare koppling än tidigare till Östersjöns miljöfrågor och vårt förhållande till naturen, och uppmärksammar också Finlands 100-årsjubileum. Under festivalen hålls flera seminarier kring festivalens tre grundpelare musik, miljö och ledarskap.

Östersjöfestivalen grundades 2003 av Michael Tydén, dåvarande konserthuschef i Berwaldhallen, Esa-Pekka Salonen, dirigent och kompositör samt Valery Gergiev, dirigent och chef för Mariinskijteatern i Sankt Petersburg. Sedan starten har festivalen utvecklats och blivit större för varje år. Drömmen om att ge sig ut på havet med musiken och involvera flera platser runt Östersjön i festivalen har förverkligats, och festivalen har hittat en form som har gett – och kommer att ge – stora musikupplevelser. Östersjöfestivalen har blivit ett forum där musikaliska och mänskliga möten stärker vårt gemensamma intresse för Östersjön.

SÄNDS I SVERIGES RADIO

Sveriges Radio P2 sänder alla konserter från Östersjöfestivalen. Lyssna direkt eller i efterhand i appen Sveriges Radio Play. Konserterna finns tillgängliga för lyssning i 30 dagar efter sändningen. Flera av Östersjöfestivalens seminarier sänds i Sveriges Radio P1. Programledare från Kulturradion och Vetenskapsradion är moderatorer på seminarierna.

INFORMATION OCH BILJETTER

balticseafestival.com • berwaldhallen.se

Berwaldhallens biljettkontor:
Dag Hammarskjölds väg 3
Helgfri mån-fre kl 12-18
samt två timmar före konsert

Telefon
08-784 18 00
Helgfri mån-fre kl 9-18, lör kl 10-15
samt två timmar före konsert

E-post:
biljettkontoret.berwaldhallen@sverigesradio.se

Sveriges Radio är ett fristående radiobolag med högt förtroende och hög trovärdighet hos allmänheten. Varje vecka tar över 7 miljoner lyssnare del av vårt utbud med allt från samhällsprogram, nyheter, kultur, drama, underhållning och dokumentärer och musik. Alltid med publiken i fokus.

Sveriges Radio är hela Sveriges radio och Berwaldhallen är Sveriges Radios konserthus. Berwaldhallen är hemmascen för de två ensemblerna Sveriges Radios Symfoniorkester och Radiokören, som båda tillhör de yppersta i Europa inom sina respektive fält.

För hela Sveriges Radios utbud – 4 rikskanaler och 28 lokala kanaler, Sveriges Radios Symfoniorkester och Radiokören – betalar varje hushåll ca 800 kronor per år genom Radio- och TV-avgiften.

sverigesradio

ÖSTERSJÖ-FESTIVALEN MUSIK MILJÖ LEDARSKAP 15 år
21–29 AUG 2017

MÅN 21 AUG KL 19.00 Kungliga Operan
OEDIPUS REX
Salonen och Sellars möter Stravinsky

Kungliga Hovkapellet
Orphei Drängar
Damer ur **Gustaf Sjökvists Kammarkör** och **Sofia Vokalensemble**
Esa-Pekka Salonen dirigent
Joseph Kaiser tenor *Kung Oedipus*
Violeta Urmana mezzo *lokaste*
Davóne Tines bas *Kreon/Tiresias/Budbäraren*
Joshua Stewart tenor *Herden*
Pauline Cheviller berättare *Antigone*
Laurel Jenkins dans *Ismene*

Peter Sellars regi
Folke Alin körinstudering
Natalie Murray Beale musikalisk assistent
Elias Sime scenografi
Dunya Ramicova/**Helene Siebrits** kostym
James F. Ingalls ljus

IGOR STRAVINSKY: Oedipus Rex
IGOR STRAVINSKY: Psalmsymfonin

Biljetter: 300–1100 kr

Konsertintroduktion kl 18.15–18.30: Sofia Nyblom

TIS 22 AUG KL 19.00 Berwaldhallen
FINLAND JUBILERAR
100 år av självständighet

Helsingfors Stadsorkester
Susanna Mälkki dirigent
Gerhild Romberger alt
Simon O'Neill tenor

JEAN SIBELIUS: Symfoni nr 7
GUSTAV MAHLER: Das Lied von der Erde

Biljetter: 120–430 kr

Seminarium kl 17.00–18.00, Studio 3 Radiohuset
MAKT OCH PENGAR – EVIGA FÖLJESLAGARE?

Miniseminarium kl 18.00, Berwaldhallen
STOCKHOLM ACT

Konsertintroduktion kl 18.15–18.30: Tanja Orraryd

ONS 23 AUG KL 19.00 Berwaldhallen
HILLBORGS AETERNA
Film och musik som belyser dagens miljöproblem och människans förhållande till naturen

Sveriges Radios Symfoniorkester
Radiokören
Esa-Pekka Salonen dirigent
Hannah Holgersson sopran
Hayk Hakobyan duduk
Jesper Kurlandsky & Fredrik Wenzel film

ANDERS HILLBORG: Aeterna, uruppförande

Biljetter: 150–595 kr

Seminarium kl 17.00–18.00, Studio 3 Radiohuset
VARFÖR STOPPAR VI INTE ALGBLOMNINGEN?

Miniseminarium kl 18.00, Berwaldhallen
STOCKHOLM RESILIENCE CENTRE

Konsertintroduktion kl 18.15–18.30: Boel Adler

Samtal efter konserten
JOHAN ROCKSTRÖM, professor miljövetenskap och
JAN ELIASSON, diplomat

TOR 24 AUG KL 19.00 Berwaldhallen
ESTONIAN FESTIVAL ORCHESTRA
Unikt gästspel med Paavo Järvi på pulten

Estonian Festival Orchestra
Paavo Järvi dirigent
Ksenija Sidorova accordeon

DMITRIJ SJOSTAKOVITJ: Symfoni nr 1
ERKKI-SVEN TÜÜR: Prophecy, accordeonkonsert
JEAN SIBELIUS: Symfoni nr 2

Biljetter: 90–380 kr

Seminarium kl 17.00–18.00, Studio 3 Radiohuset
NORDEN, IDENTITET OCH EUROPA

Miniseminarium kl 18.00, Berwaldhallen
STOCKHOLM RESILIENCE CENTRE

Konsertintroduktion kl 18.15–18.30: Niklas Lindblad

FRE 25 AUG KL 19.00 Berwaldhallen
PARSIFAL
Gergiev, Mariinskijteaterns orkester och solister

Mariinskijteaterns orkester
Kungliga Operans kör
Valery Gergiev dirigent
Solister från **Mariinskijteatern**

RICKARD WAGNER: Tredje akten ur Parsifal

Biljetter: 150–795 kr

Miniseminarium kl 18.00, Berwaldhallen
ÖSTERSJÖN – HOT OCH MÖJLIGHETER

Konsertintroduktion kl 18.15–18.30: Katarina Lindblad

LÖR 26 AUG KL 19.00 Berwaldhallen
RHENGULDET
Gergiev, Mariinskijteaterns orkester och solister

Mariinskijteaterns orkester
Valery Gergiev dirigent
Solister från **Mariinskijteatern**

RICKARD WAGNER: Rhenguldet

Biljetter: 250–895 kr

Miniseminarium kl 18.00, Berwaldhallen
RADIOHJÄLPEN

Konsertintroduktion kl 18.15–18.30: Katarina Lindblad

SÖN 27 AUG KL 15.00 Berwaldhallen
SEASONS – FEM ÅRSTIDER
Årstidernas växlingar i ett varmare klimat

Musica Vitae
Malin Broman musikalisk ledare
Stina Ekblad diktläsning

ANTONIO VIVALDI: Violinkonsert E-dur, Våren
MARIE SAMUELSSON: Fem årstider
ANTONIO VIVALDI: Violinkonsert g-moll, Sommaren
ANTONIO VIVALDI: Violinkonsert F-dur, Hösten
MARIE SAMUELSSON: Fem årstider
ANTONIO VIVALDI: Epilog: Violinkonsert f-moll, Vintern

Biljetter: 120–430 kr

Konsertintroduktion kl 14.15–14.30: Maja Sönnerbo

SÖN 27 AUG KL 19.00 Berwaldhallen
KONSERT FÖR KÖR
Radiokören och 10-årsjubilerande Peter Dijkstra

Radiokören
Peter Dijkstra dirigent

MARTIN SMOLKA: The Name Emmanuel, uruppf.
NANA FORTE: En ego Campana
SVEN-DAVID SANDSTRÖM: En ny himmel och en ny jord
ALFRED SCHNITTKE: Konsert för kör

Biljetter: 120–430 kr

Miniseminarium kl 18.00, Berwaldhallen
RAOUL WALLENBERGPRISET

Konsertintroduktion kl 18.15–18.30: Niklas Lindblad

MÅN 28 AUG KL 19.00 Berwaldhallen
RADICAL LIGHT
Unga musiker från New York och Helsingfors

Sibelius Academy and Juilliard School Joint Symphony Orchestra
Esa-Pekka Salonen dirigent
Jonathan Roozeman cello

STEVEN STUCKY: Radical Light
ESA-PEKKA SALONEN: Mania, cellokonsert
JEAN SIBELIUS: Fyra legender ur Kalevala

Biljetter: 120–430 kr

Seminarium kl 17.00–18.00, Studio 3 Radiohuset
LEDARSKAP I ÖSTERSJÖREGIONEN

Miniseminarium kl 18.00, Berwaldhallen
VINNARE AV UNGT KURAGE

Konsertintroduktion kl 18.15–18.30: Tanja Orraryd

TIS 29 AUG KL 19.00 Berwaldhallen
HARDING & MAHLER
Storslagen final med Sveriges Radios Symfoniorkester

Sveriges Radios Symfoniorkester
Daniel Harding dirigent

OLGA NEUWIRTH: Masaot/Clocks without hands
GUSTAV MAHLER: Symfoni nr 6

Biljetter: 120–430 kr

Miniseminarium kl 18.00, Berwaldhallen
FINANSIERING AV MILJÖPROJEKT I ÖSTERSJÖREGIONEN

Konsertintroduktion kl 18.15–18.30: Boel Adler

Med reservation för ändringar.

Tel 08-784 18 00
balticseafestival.com

BERWALDHALLEN
sverigesradio

Östersjön kräver internationellt samarbete

9 länder har gräns mot Östersjön.
90 miljoner människor lever i Östersjöregionen.
Tillförseln av gödningsämnen i Östersjön per år är ca
• **970 000** ton kväve • **38 000** ton fosfor
Det motsvarar mer än en fördubbling av halterna under de senaste 100 åren.
Döda bottnar i Östersjön på grund av övergödningen utgör en sammanlagd yta på dubbla Danmarks storlek.
Det finns ca **34** miljoner hektar jordbruksmark inom Östersjöns avrinningsområde. Hälften finns i Polen, medan Sverige och Litauen delar på andraplatsen.

FOTO: VELJO JORMALAINEN

Östersjön är ett hav med enorm potential för ekonomi och jobb – om problemen åtgärdas. Politikerna måste lyssna och ta till sig fakta. Och frågan måste komma upp på statschefsnivå i ett internationellt samarbete, hävdar Anders Alm på WWF.

Östersjön är en fantastisk resurs som betyder mycket för många genom rekreation, näringsliv, fiske, kommunikation med mera. Desto märkligare att det är så svårt att få till samlade politiska grepp för att åtgärda de problem som finns. Anders Alm är bekymrad. Han är senior rådgivare angående Östersjön på Världsnaturfonden (WWF) och väl insatt i frågan.

– Övergödningen är troligen det största problemet för Östersjön idag, berättar han. Det finns konkreta åtgärder att vidta, men det är väldigt svårt att få politikerna att samlas kring denna fråga. Trots att man gjort mycket för att minska övergödningen är det inte tillräckligt och detta verkar ha blivit något av en surdeg för våra beslutsfattare.

ÖVERGÖDNING BETYDER en ökning av näringsämnen, främst fosfor och kväve. Källorna för ökningen är flera. Den enskilt största är jordbruket, men även trafiken, orenade avlopp (enskilda avlopp), bristande vattenrening och industrin bidrar.

FOTO: SÁGA SANDIN
Anders Alm

Fosfor och kväve finns naturligt i haven, och utgör då inget problem. När ekosystemet fungerar har varje art sin egen nisch och allt samverkar. Men när näringsämnena ökar drastiskt kan många växt- och djurarter inte anpassa sig och slås i värsta fall ut. Det gäller inte de blågröna algerna (cyanobakterierna) som lever främst på fosfor och fixerar sitt eget kväve. De stormtrivs med de nya förutsättningarna och förökar sig ohämmat.

Under sommaren skenar produktionen av blågröna alger i Östersjön. Cyanobakterierna är som folk är mest – de gillar när det är varmt, soligt och hyfsat lugnt väder. Då samlas de på vattnets yta och den enorma mängden bildar en sörja – vi får algblomning. Är vädret blåsigt finns lika många blågröna alger, men vattnet blandas och de finns på flera djup och syns därför inte lika tydligt. De blågröna algerna kan till råga på allt vara giftiga för människor och djur.

När den stora mängden alger sedan dör sjunker de till bottnen där de bryts ner. Denna process förbrukar syret i bottenvattnet och leder till att bottnarna dör vilket ytterligare försvårar för andra arter. I dagsläget är den sammanlagda ytan av död botten i Östersjön dubbelt så stor som Danmarks yta. I överförd bemärkelse skulle det vara som att resa från Stockholm till Malmö och inte se något annat än död havsbotten.

Syrebrist i djupvattnet och döda bottnar innebär stora problem för till exempel torsken, som lägger sina ägg i det salta djupvattnet. När syret försvinner och bottnen dör går torskäggen samma väg. Även om bottendöden främst breder ut sig på större djup finns problemen på betydligt grundare vatten också. Flera grunda vikar är igenslammade av fintrådiga alger och bottnarna är döda.

– Även om jordbruket är den enskilt största orsaken till övergödningen vill jag inte skylla på de enskilda jordbrukarna, betonar Anders Alm. Det är framför allt en politisk fråga. Att enskilda lantbrukare har en stor kunskap och vilja att rädda Östersjön ser man klart bland annat i WWF:s tävling Årets Östersjöbonde, där lantbrukare från alla Östersjöländer tävlar med att visa upp och genomföra de bästa miljöåtgärderna.

BETYDANDE INSATSER har gjorts för att minska utsläppen, och delvis har de varit framgångsrika, som till exempel utbyggnaden av reningsverk. Men trots att utsläppen minskat till 1950-talets nivå vänder inte problemen med övergödningen i havet.

Varför? En av orsakerna kallas intern belastning, vilket innebär att den fosfor som fanns i de blågröna algerna återigen läcker ut från bottensedimenten när bottnarna dör. Det blir alltså ett olyckligt kretslopp som håller övergödningen på en alldeles för hög nivå. – Det pågår olika experiment för att komma tillrätta med detta, fortsätter Anders Alm. Ett är att preparera de döda bottnarna med aluminium (binder fosfor), ett annat att pumpa ner syrerikt vatten till djupvattnet, ett tredje att suga upp de döda bottensedimenten.

– Men det är väldigt stora områden som behöver åtgärdas och det är ett svårt arbete. Lyckade resultat har uppnåtts med enskilda vikar, men då handlar det om begränsade ytor och på grundare vatten.

När nytt syrerikt vatten kommer in begränsas bottendöden betydligt, men vattenväxlingen i Östersjön är mycket långsam och snart är det syrebrist igen. Det tar ca 30 år att byta ut hela vattenmängden i Östersjön, eftersom det enda tillflödet av friskt vatten kommer via Kattegatt.

Idag görs stora insatser i kommunerna för att minska övergödningen men för att komma tillrätta med problemen måste frågan upp på en mycket högre politisk nivå.

– Ett effektivt internationellt samarbete är en förutsättning för att lösa övergödningsfrågan och vi har kommit till ett läge där frågan måste upp på statschefsnivå för att ett starkt engagemang, konstaterar Anders Alm.

Ett krav från WWF är att EUs jordbrukspolitik måste förändras så att bidrag som idag betalas ut till jordbruket utan att pengarna levererar kollektiva nyttigheter istället kopplas till tydliga miljöåtgärder.

Med så många åtgärder som behöver vidtas borde det finnas marknadskrafter som är beredda att hugga i. Det finns det. Konsultföretaget Boston Consulting Group har räknat ut att ett friskt Östersjön fram till 2030 skulle generera 550 000 nya jobb och 280 miljarder kronor i årligt mervärde.

Här borde varje fullblodspolitiker lystra och börja arbeta. BCG är ingen miljöorganisation, de räknar strikt kommersiellt. Vem blir först med att omvandla denna kunskap till de politiska handlingar som behövs för att rädda Östersjön? ■

PER AXEL NORDFELDT

Se artikel om Boston Consulting Group på sidan 10.

Seminarium **Varför stoppar vi inte algblomningen?** onsdag 23 augusti 17:00 Studio 3, Radiohuset.

ÖSTERSJÖSMARTA TIPS FRÅN VÅRA ARTISTER OCH SAMARBETSPARTNERS

När Esa-Pekka Salonen, Michael Tydén och Valery Gergiev möttes i början av 2000-talet talade de om Östersjöns miljöproblem och vad man som musiker kan göra för ett friskare hav. Resultatet blev Östersjöfestivalen som är en musikfestival i världsklass och även en plattform för samtal om Östersjöns miljö. Många undrar vad som görs för att hjälpa Östersjön och hur de själva kan agera. Nedan kommer några östersjösmarta tips från våra musiker och samarbetspartners.

ANVÄND DINA EGNA PLATTFORMAR

Esa-Pekka Salonen
Foto: Katja Tähjä

Esa-Pekka Salonen berättar hur idén med Östersjöfestivalen uppkom:

– Tidigt 2000-tal ställde ett av mina barn frågan om varför det var algblomning och följaktligen inte gick att bada i havet. Havet i fråga var Östersjön och mitt svar blev: det beror på att man släpper ut så mycket gifter i havet. – Men pappa, är inte det kriminellt? Svår fråga att svara på ... Några kvällar senare var jag, Michael Tydén och Valery Gergiev ute och seglade på Neva. Vi pratade förstås om vårt gemensamma intresse – musiken, men också om Östersjöns miljöproblem och vad vi som musiker skulle kunna göra – idén om Östersjöfestivalen var född.

Östersjöfestivalens konstnärlige ledare ***Esa-Pekka Salonen*** *dirigerar tre av Östersjöfestivalens konserter – Oedipus Rex den 21 augusti, Hillborgs Aeterna den 23 augusti och Radical Light den 28 augusti. För att göra skillnad för Östersjön lyfter Esa-Pekka idén om att använda sig av sina egna plattformar/nätverk, även om de inte direkt är kopplade till miljöarbete.*

Johan Rockström
Foto: M. Axelsson/Azote

LÄR AV HAVSÖRNEN

Östersjön är världens mest förorenade hav. Ändå svävar havsörnar kring min ö, häckar i den urgamla tallen och slår i vattnet efter fisk. Döende hav, levande örnar – så kan problemet sammanfattas. Läget för Östersjön är oerhört allvarligt men havsörnarnas närvaro visar att miljöproblemen går att lösa. Enskilda individer, forskare, ideella organisationer, företag och politiker måste dra utvecklingen åt samma håll. Bara så kan Östersjön räddas.

Stockholm Resilience Centres chef, miljöprofessorn ***Johan Rockström****, påminner om att inspireras av historien för att se och tro på att miljöproblem går att lösa.*

INFORMERA OCH TÄNK TILL

Jag tror att det allra viktigaste vi kan göra är att informera, att göra människor medvetna, att påminna varandra om vikten av att ta hand om vår miljö och vår närmiljö – Östersjön. Jag hoppas kunskap leder till att vi ser till det lilla och det stora i miljön och att vi bestämmer oss för i vilket skick vi vill överlämna jorden till våra barn, och handlar därefter.

Malin Broman*, konsertmästare, Sveriges Radios Symfoniorkester, konstnärlig ledare, Musica Vitae.*

Malin Broman
Foto: Dan Wellidon

HJÄLP OSS HJÄLPA ÖSTERSJÖN

HJÄLP OSS HJÄLPA ÖSTERSJÖN – INSAMLINGEN FORTSÄTTER

2014 inleddes Radiohjälpens insamling för Östersjön tillsammans med Östersjöfestivalen för att stärka ett miljösamarbete runt Östersjön. De insamlade medlen går till att skapa en frisk havsmiljö i Östersjön. Du kan skänka pengar genom att SMS:a till 72 999 eller genom att skänka ett valfritt belopp till Radiohjälpens postgiro 90 1950-6. Märk inbetalningen med VATTEN. För varje såld programtidning går 10 kr till insamlingen.

OPINION

PATRIK ELLIS
miljökonsult

Åtgärda de enskilda avloppen

Alla som bor runt Östersjön är delaktiga i hur havet mår. Många anser att det är andra som ska lösa problemen med Östersjön, inte lilla jag. Men så är det inte, det positiva du gör påverkar andra att göra positiva saker.

Själv har jag haft förmånen att under somrarna växa upp vid en vik i södra Kalmar sund. På 70-talet var vattnet som i ett akvarium där vi barn håvade småfisk och badade på fasta sandbottnar. Under 80-talet förvandlades viken till en stinkande dyhåla på somrarna. Blåstången ersattes av fintrådiga alger och när vi vadade ut för att bada sjönk vi ner i den kalla dyn. Som värst var det i slutet av 80-talet.

De många enskilda avloppen som rinner ut i Östersjön är en betydande del av problemet med övergödning. Många av avloppen runt viken förbättrades i början på 90-talet, en gödselbrunn åtgärdades med mera. De positiva förändringarna kom inte omedelbart, men de kom. Viken är idag inte som under min barndom, men den är betydligt bättre än på 80-talet och mycket av blåstången har kommit tillbaka. Alla åtgärder gör skillnad.

Men mycket återstår att göra. Totalt sett finns 690 000 enskilda avlopp i Sverige. Häften av dem uppfyller inte dagens krav. Av dessa är ca 180 000 till och med olagliga sedan 1969. Våra myndigheter har misslyckats i tillsynsarbetet när det ser ut på detta sätt.

HAVS-OCH VATTENMYNDIGHETEN (HaV) fick i uppdrag av Energi- och miljödepartementet att komma med förslag på åtgärder för att öka åtgärdstakten av dåliga små avloppsanläggningar. Förslaget, som kom hösten 2016, innebär inte en ökad åtgärdstakt så de gamla olagliga avloppen från tiden före 1969 kommer att fortsätta att släppa ut helt orenat avloppsvatten länge till.

Istället föreslår man dubbla system för de få som ska åtgärda sina avlopp, ett för toaletten och ett för bad, dusch och tvätt (BDT). Ett konstigt förslag då vi idag vet att städvatten innehåller tungmetaller och gifter, dusch- och tvättvatten innehåller mikroplaster från kosmetika och kläder. Kraven på rening av BDT-vattnet är små till skillnad från wc-vattnet. Man anser att BDT är harmlöst, men så är det inte. Det pågår forskning men man inväntar inte resultaten utan kommer med ett helt nytt sätt utan att veta vad det kommer att innebära.

DET ÄR UPPENBART att tillsynen av de små avloppsanläggningarna inte fungerar. Tekniken finns, företagen som kan utföra arbetet finns, kostnaderna är betydligt lägre än för kommunala avlopp. Myndigheterna ska fokusera på en fungerande tillsyn, inte hur vattnet ska renas. Idag pågår exempelvis utveckling av hantering av slam där man först utvinner energi ur slammet för att sedan bränna det. Ur askan utvinns fosfor som kan återföras till jordbruket samtidigt som de farliga mikroplasterna och medicinresterna destrueras. HaVs förslag innebär att medicinrester och mikroplaster sprids på våra åkrar. I BDT-anläggningarna kommer mikroplaster tillsammans med tungmetaller och rengöringsmedel att infiltrera ner till grundvattnet.

Vi måste få en fungerande tillsyn av små avloppsanläggningar. Nyligen tillsattes en utredning som ska vara klar våren 2018. Myndigheterna måste få rätt fokus och ta till sig forskningsresultaten. Då kan vi göra en betydande insats för Östersjön. ■

Gurra blickar ut över Östersjön.

Läs mer på www.nefco.org och följ oss på twitter.com/NefcoNordic

NEFCO
Nordic Environment Finance Corporation

Välkommen till Stockholms största fiolaffär!
Prisvärda stråkinstrument i alla storlekar, etuier och fodral, strängar, noter, notställ, instrumentställ, gitarrer, tillbehör och ett stort utbud av musikaliska pressentartiklar.
Välkommen till vår nya notavdelning!
Vi har tagit över Aulos notlager med noter för alla.
www.fiolaffaren.se
fiolaffären I STOCKHOLM AB
Tobaksspinnargatan 4, 117 36 Stockholm, 08 - 668 13 15, info@fiolaffaren.se, måndag - fredag 11-18 & lördag 11-15

Görvälnverket i Järfälla kommun

Säker vattentillgång

”Det finns en övertro i Sverige både på vattentillgången och vattnets renhet. Kvaliteten är inte så bra som vi tror.”

På senare tid har vattenförsörjningen varit central i debatten på ett sätt som kanske aldrig förr. Till en del beror det på de historiskt låga grundvattennivåerna som gör frågan akut i framför allt specifika områden i östra delen av landet, men den allmänna situationen har blivit en ögonöppnare för många. Vi har varit bortskämda med att alltid ha tillgång till bra vatten, men nu inser alla att detta inte är något som kan tas för givet.

Det är viktigt att säkra vattenförsörjningen, inte minst med tanke på att det planeras många nya bostäder och bostadsområden. Det innebär att kraven på vattentillgång kommer att öka. För detta finns det strategier. Johanna Lindgren är VD på Norrvatten, som ansvarar för vattenförsörjningen till ca 25 procent av invånarna i Stockholms Län, och hon arbetar mycket med denna fråga.

Johanna Lindgren

– Vi har Mälaren som vattenkälla, så brist på vatten är inte ett problem för oss, säger Johanna Lindgren. Vi har i och för sig flera grundvattentäkter som reserver om något skulle hända med Mälarens vatten.

– Vattenkvaliteten är en större fråga för oss, fortsätter hon. Den påverkas dels av att befolkningen ökar, dels av klimatförändringarna. Det finns en övertro i Sverige både på vattentillgången och vattnets renhet. Kvaliteten är inte så bra som vi tror.

Reningen av vattnet är en fråga som växer i betydelse. Den rening vi har idag bygger på teknik huvudsakligen från 1940-talet och tar mest fasta på att ta bort humusämnen och mikroorganismer. Kemiska substanser som exempelvis läkemedelsrester renas inte alls. När Mälarens vatten försämras krävs mer rening och ny teknik så att vi kan få bort mer av mikrobiologiska och kemiska ämnen.

Johanna Lindgren delar in arbetet med en säker vattenförsörjning i tre delar:

- att säkra vattentillgångarna
- att skydda vattentäkterna mot föroreningar
- att öva upp förmågan att se runt hörn

SÄKRA VATTENTILLGÅNGARNA

En vattentäkt måste ha en viss kapacitet och kvalitet. För att säkerställa tillgången på dricksvatten på lång sikt ska varje län ta fram en vattenförsörjningsplan. Detta arbete pågår nu i Stockholms län med dess 26 kommuner. Genom vattenförsörjningsplanen kartlägger man var vattenresurserna och behoven finns –nu och i framtiden. Vattenförsörjningsplanen är ett viktigt planeringsunderlag som säkrar att vattentäkterna inte byggs bort när nya bostadsområden eller infrastrukturprojekt prospekteras. Särskilt i storstadsområden ökar det ekonomiska värdet på marken i snabb takt, och det gäller att ha ett långt perspektiv. Att säkra dricksvattenförsörjning är extremt långsiktigt.

Ett sätt att öka grundvattennivåerna är att återställa våtmarkerna. Dessa sågs tidigare som ett problem och dränerades bort för att ge plats för mer odlingsmark. Det har fått konsekvensen att regn- och smältvatten rinner undan för snabbt och inte hinner infiltrera ner genom marken. Det innebär också att övergödningen i Östersjön ökat, och återställandet av våtmarkerna är alltså viktig även ur ett miljöperspektiv. En knäckfråga är hur den ekonomiska ersättningen för marken som inte längre kan odlas ska hanteras.

SKYDD MOT FÖROERENINGAR

Detta sker genom att man skapar vattenskyddsområden. Vatten inom ett vattenskyddsområde hamnar förr eller senare i en brunn och därmed i dricksvattnet. För att säkra vattnets kvalitet delas avrinningsområdet för vattentäkten in i zoner med olika restriktioner för markanvändningen (skyddsåtgärder). Området närmast brunnen kallas primärzon, och där är kraven högst, med exempelvis förbud mot bekämpningsmedel. Två tredjedelar av Sveriges vattentäkter har ett fastställt vattenskyddsområde, vilket inte är tillräckligt.

SE RUNT HÖRN

Denna del handlar om att garantera att reningen är tillräckligt bra och att systemen är robusta så att leverans av rent dricksvatten fungerar över tid. Det har varit en del uppmärksammade fall på olika håll i landet, där dricksvattnet av den ena eller andra orsaken blivit obrukbart.

– Man kan inte ligga på marginalen, betonar Johanna Lindgren. Vi måste bli bättre på att förutse saker så att vattenförsörjningen är säker.

Ett problem här är att lagstiftningen är otydlig och att det inte finns någon myndighet eller instans som ställer krav och följer upp. Därför ligger ett stort ansvar på de enskilda kommunerna eller på de enskilda vattenbolagen att ligga steget före och ta höjd för det oväntade.

– Vi måste ha kompetent personal som kan göra analyser och som kan förutse utvecklingen, säger hon. Vi måste lära oss att se runt hörn och förbereda oss för framtidens behov och förutsättningar.

Även om befolkningsökningen är störst i storstadsområdena pågår arbetet med en säker och hållbar vattenförsörjning över hela landet.

– Om dessa tre steg tillgodoses kan vi känna oss trygga för vattenförsörjningen i Sverige även i framtiden, menar Johanna Lindgren. ■

PER AXEL NORDFELDT

Friskare sjöar

När en sjö eller fjärd under många år tagit emot mycket övergödande ämnen som t.ex. orenat eller dåligt renat avloppsvatten finns det ackumulerad fosfor kvar i sedimenten i flera hundra år. Denna fosfor föreligger som fosfatfosfor och kan bindas till kalk, aluminium, järn eller ligga organiskt bunden. Dock föreligger ofta en del som lättlösligt/mobilt fosfatfosfor då det inte finns tillräckligt med rätt material att binda till. Vid syrebrist kommer då fosfatfosfor att läcka ut i vattenmassan och bidra till övergödningen. I historiskt hårt belastade sjöar kan denna interna belastning utgöra över 90% av fosforbelastningen. Det nedför att även om man byggt ut reningsverken, åtgärdat problem med bräddning, byggt bort tillrinnande dagvatten m.fl. förbättrande åtgärder så är sjön fortfarande en grön stinkande algsoppa så snart det fina sommarvädret värmer vattnet. De blommande algerna dör så småningom och sjunker till botten där de bidrar till de dåliga syreförhållandena och förvärrar situationen. Ett sådant läge kan brytas genom att de fosforrika sedimenten tas bort eller immobiliseras genom kemisk fällning. Fällningen sker med en aluminiumoxid av samma sort som används för att rena dricksvatten.

Håkan Olofsson vid provtagning av sediment i Växjösjön.

KABORATORIEFÖRETAGET ALCONTROL har, tillsammans med SLU, undersökt hur stor andel läckagebenägen fosfor som finns i sedimenten i vattenförekomsterna Drevviken, Magelungen, Bällstaviken-Ulvsundasjön, Mälaren-Årstaviken, Strömmen (Djurgårdsbrunnsviken), Laduviken och Mälaren-Riddarfjärden inom Stockholms stad. Dessa undersökningar ska även leda till att en aluminiumdos för respektive sjö ska kunna beräknas för eventuell behandling av den interna fosforbelastning som finns i sjöarna. Analyser av tungmetaller och organiska miljögifter har även skett inom uppdraget med syfte att komplettera de analyser som gjorts tidigare för att få ett gott bakgrundsunderlag för riskbedömning av aluminiumbehandlingar i respektive vattenförekomst.

Mer att läsa om detta finns på Stockholm stads miljöbarometern. ■

http://miljobarometern.stockholm.se/vatten/ekologisk-status/hur-mycket-fosfor-lacker-fran-sjoarnas-sediment/

FREDRIK HOLMBERG
limnolog

Finansiering av miljöprojekt runt Östersjön

Vattenreningsverket i Gatchina i Ryssland. NEFCO har finansierat över 80 projekt relaterade till hantering av avfallsvatten.

FOTO: © NEFCO

När sommaren anländer till Norden och vi önskar njuta av våra fina stränder och kuster dröjer det inte länge innan badstränder, havsvikar och farleder vittnar om ett hav som mår dåligt.

Tack vare ett gediget arbete har länderna runt Östersjön kommit en god bit på väg, men mycket arbete krävs ännu för att förbättra det ekologiska tillståndet i Östersjön.

Arbetet med att förbättra miljötillståndet i Östersjön går tillbaka ända till 1974 då *Helsingforskonventionen* undertecknades för att skydda Östersjöns tillstånd. Då grundades även *Baltic Marine Environment Protection Commission*, HELCOM, som har som uppgift att koordinera arbetet med att skydda Östersjöområdets marina miljö. I HELCOM ingår de nio Östersjöländerna: Danmark, Estland, Lettland, Litauen, Finland, Sverige, Polen, Tyskland, Ryssland samt Europeiska unionen. Helsingforskonventionen riktar sig till alla dessa medlemsländer som skall omsätta konventionens intentioner i nationell lagstiftning. HELCOM:s analys över punktutsläpp från 1992, aktionsplanen från 2007, samt deras utsläppsrekommendationer har varit avgörande för Nordiska Miljöfinansieringsbolagets (NEFCO:s) arbete med att finansiera projekt runt Östersjön.

NEFCO har finansierat miljöprojekt för att minska föroreningarna till Östersjön från Östeuropa sedan 1990 och godkände sitt första vattenreningsprojekt år 1994. Sedan dess har NEFCO bidragit med finansiering för över 80 projekt relaterade till hantering av avfallsvatten och förbättring samt utbyggandet av vattenreningsverk i Östersjöns avrinningsområde i Estland, Litauen, Lettland, Polen och Ryssland, samt de senaste åren även i Ukraina och Vitryssland. Över 50 jordbruksprojekt har även mottagit finansiering av NEFCO för hantering av gödsel och hållbart lantbruk i syfte att förhindra och minska mängden fosfor och kväve som rinner ut i Östersjön och bidrar till övergödningen. Förra året resulterade NEFCO:s finansierade projekt i en minskning på 1 053 ton fosfor, vilket motsvarar orenat avfallsvatten för 1,44 miljoner människor.

HELCOM:S aktionsplan för Östersjön har som mål att återställa god ekologisk status i Östersjön fram till år 2021. I aktionsplanens kölvatten grundades även fonden Baltic Sea Action Plan Fund (BSAP) av Sverige och Finland, som NEFCO administrerar tillsammans med Nordiska Investeringsbanken. Fonden har delat ut omkring 10 miljoner euro sedan den etablerades år 2010, till över 40 projekt runtomkring Östersjön.

BSAP-FONDENS syfte är att försnabba hanteringen av ekonomiskt genomförbara projekt och fonden har beviljat stöd för projektförberedelse samt teknisk hjälp. Finansiering har beviljats både till privata och offentliga projekt och bland de finansierade projekten ingår allt från produktion av biogas, återanvändning av näringsämnen, gödselhantering, småskaliga sanitära anläggningar och hantering av avfallsvatten till alternativa bränslen för fartyg och hamnfaciliteter för tömning av avfallsvatten.

TROTS ATT ARBETET med att rena Östersjön pågått i över 40 år och trots att vi kommit en lång bit på vägen, så finns det mycket kvar att göra. Bland annat har den årliga mängden fosfor halverats sedan toppnoteringen år 1981 med hela 15 000 ton. Ökade insatser på land har bidragit till att minska mängden fosfor som rinner ut i Östersjön. Genom uträkningar har man konstaterat att den årliga mängden fosfor inte får överstiga 7 360 ton, vilket innebär att fosforutsläppen ännu ytterligare bör minska med över 7 000 ton per år. Idag fokuserar arbetet huvudsakligen på fyra områden: minskning av övergödningen med fokus på havsbaserade åtgärder, bevarandet av biodiversiteten, eliminering av farliga ämnen samt minskning av mängden marint avfall, såsom mikroplaster och läkemedel. I ljuset av detta fortsätter NEFCO sitt engagerade arbete med att finansiera miljöprojekt för att minska utsläppen och bidra till ett friskare hav. ■

LIA OKER-BLOM
NEFCO

FORSKNING & INNOVATION

Ultralätta fartyg

Gävlebaserade familjeföretaget Swedish Steel Yachts (SSY) har utvecklat en metod att bygga superlätta båtar. Detta har också betydelse för miljön.

SSY har ett världspatent som innebär att man kan bygga ultralätta, underhållsfria fartyg med Sandviks superduplexa stål.

SSY ser att konceptet är tillämpligt på fartyg oavsett storlek, och specifikt på fartyg där lågvikt är prioriterat. Oavsett fartygstyp sätter konceptet ny standard gällande miljövärden:

- lägre vikt
- ingen bottenfärg
- 100 procent återvinningsbart material med pant
- låg energikonsumtion vid tillverkning
- exceptionellt lång livslängd

SSY:s byggmetod medger halverad byggtid och lägre byggkostnader än byggnation i traditionell fartygskonstruktion i aluminium eller stål.

SSY ser en tidig efterfrågan (early adapters) hos försvaret, sjöräddning, offshoreverksamhet med Patrullbåtar samt hos SLL samt ändra med färjetrafik.

Den patrullbåt SSY använder för testkörning. Här bilder från maj 2017. Båten är 17 meter lång och gör 54 knop på fossilfritt bränsle.

Vatteneffektivitet

Ett sätt att värna miljön är att förbruka mindre vatten. Electrolux har just lanserat en ny tunneldiskmaskin för storkök, Green&Clean. Tekniken innebär att varje disk endast förbrukar 0,4 dl vatten (volymen i ett vanligt glas). Det ger besparingar på 45 procent jämfört med tidigare modeller – en hållbar lösning för miljö, personal och plånbok.

Smarta ergonomiska lösningar, modern pekskärm, självrengörande diskutrymme och en avancerad värmepumpsteknologi förenklar daglig drift och underhåll. Samtidigt lanseras uppdaterad kringutrustning som ytterligare förbättrar flexibilitet och ergonomi för personalen.

RENA FAKTA:

Östersjön har en förbluffande potential

I diskussioner om Östersjön är det ofta som problemen ensidigt hamnar i fokus. Det är i och för sig nödvändigt att identifiera vad som behöver åtgärdas, men det kan vara konstruktivt att skifta perspektiv. Så tyckte WWF som tröttnat på det man såg som en alltför negativ debatt kring vårt innanhav. 2013 inleddes därför ett samarbete med det internationellt verksamma konsultföretaget Boston Consulting Group. Ansvarig blev Fredrik Lind, Nordenansvarig för telekom, media och teknologi samt social impact på BCG.

– Vi ville undersöka vad som hände om man tittade på Östersjön ur ett strikt managementperspektiv, berättar Fredrik Lind. Vi analyserade vilka ekonomiska möjligheter som fanns och vad man borde göra för att uppnå dem.

BCG valde ut tre områden för studien: turism, fiske och jordbruk, dvs lösa problemen med överfiske, övergödning och farliga substanser. Vad skulle hända inom dessa områden fram till 2030 om Östersjön blev ett rent hav i stället för att man fortsatte på den destruktiva vägen, det som WWF kallar The Shipwrecked Scenario.

BCG räknade. Resultatet var förbluffande. Konsulterna kom fram till att om Östersjön frisknade till skulle detta fram till 2030 generera 550 000 nya arbeten i regionen och en ekonomisk tillväxt på 32 miljarder euro (ca 280 miljarder svenska kronor) årligen. Resultaten är redovisade i rapporten *Turning Adversity into Opportunity: A Business Plan for the Baltic Sea*.

– Då har vi inte räknat på någon fantasitillväxt, utan nedtonat konservativt, med någon eller ett par procents ökad tillväxt, betonar Fredrik.

VÄRT ATT NOTERA är att BCG inte är en miljöorganisation. Konsulterna där räknar strikt kommersiellt. Normalkunderna är stora multinationella företag, länder och regeringar som använder företagets rapporter som en grund för avgörande beslut om framtiden. De siffror man kom fram till för Östersjön är framräknade på samma sätt som för ett företag.

– Den största ökningen ser vi inom turistnäringen, fortsätter Fredrik Lind. Fiskeindustrin i Östersjön är liten, men fiske som turistattraktion bedömer vi ha en stor utvecklingsmöjlighet. Men med hållbara fiskbestånd kan även det traditionella fisket utvecklas.

– Likaså bedömer vi att ett jordbruk som siktar in sig på ekologi och hållbarhet kommer att generera fler arbeten och en bättre ekonomi.

En betydande del av tillväxtmöjligheterna ligger i att arbetet med att lösa miljöproblemen kommer att göra östersjöregionen till ett centrum för innovationer inom miljöteknik. De företag som växer fram i denna sektor erbjuder produkter och tjänster som kan användas på många andra håll i världen, vilket också skapar arbeten och ekonomisk utveckling.

– Så är det, bekräftar Fredrik Lind. De siffror vi fått fram kan mycket väl visa sig vara för små, den verkliga utvecklingspotentialen är sannolikt betydligt större. Det gäller särskilt om man räknar in effekter inom närliggande branscher, exempelvis livsmedel.

EN INSPIRATION FÖR BCGS ARBETE var arbetet med vattenteknologi i Singapore, där Fredrik Lind arbetade under ett antal år. Där överträffade resultaten alla prognoser. Samarbetet mellan BCG och WWF har fortsatt och resulterat i flera andra rapporter, bland annat en om världshaven som det refererades till under FNs havskonferens tidigare i somras. Här har man kommit fram att om världens hav skulle vara en nation skulle det vara den sjunde största i världen. BCG har

> ”Då har vi inte räknat på någon fantasitillväxt, utan nedtonat konservativt, med någon eller ett par procents ökad tillväxt.”

FOTO: ERIK FLYG

Fredrik Lind, Boston Consulting Group

även samarbetat med Race for the Baltic (Niklas Zennströms projekt) och undersökt hur de enskilda kommunerna runt Östersjön arbetar med miljöfrågorna (det finns ett fåtal goda exempel).

HUR TYCKER HAN då att det gått med debatten sedan 2013, då den första BCG-rapporten om Östersjön presenterades?

– Trögt. Det finns positiva inslag, men på det stora hela är jag besviken, säger han. Debatten är fortfarande alldeles för fixerad vid problemen. Se möjligheterna i stället!

Att politikerna visar ett så svagt intresse för Östersjön är svårt att förstå. Med sådan utvecklingspotential tangerar östersjöfrågan i stort sätt samtliga politikområden: finans, försvar, jordbruk, näringsliv, forskning, kultur etc.

– Jag tycker att det är närmast obegripligt att inte ett enda parti tar sig an Östersjön som en het valfråga! säger Fredrik Lind med eftertryck. ■

PER AXEL NORDFELDT

Se artikel om Östersjöns övergödning på sidorna 4-5.

Makt och pengar

– eviga följeslagare?

Hur förstår vi relationen makt och pengar, kulturellt, ekonomiskt och politiskt? Vår tids korruption och konflikter ställer frågan på nytt. Kan vi lita till att de motkrafter vi har byggt upp håller? Kan vi lita på att ständiga förbättringar är irreversibla och bestående? Eller måste vi acceptera att vi igen och igen måste återfinna källan till balans och kontroll över olika mänskliga instinkter och val.

I den antika grekiska världen lever gudar och människor bredvid varandra i en dramatisk kamp om vem vi är och vilka institutioner vi bör ha, tyranni eller demokrati. I Oedipus Rex, Östersjöfestivalens öppning, får vi veta hur svårt det är att känna och erkänna våra motiv. Det romerska riket tog över från grekerna med sin militärmakt och handelsordning. Shakespeare – som gav den moderna människans självförståelse vingar – är förödande grym i sin bild av makt och pengars lockelse och snärjkraft. I Wagners Rhenguld, en höjdpunkt under Östersjöfestivalen, möter vi kampen åter. Ringens gyllene lockelse förför människor och gudar till det värsta, men också det bästa uppenbarar sig, som återigen i Parsifal. Detta kulturella arvegods hade inte kunnat vara mer aktuellt.

Kan vi skapa en ordning där instinkter att ansamla än mer rikedom och än mer makt begränsas av institutioners styrka? Vilken balans mellan skaparkraft och destruktivitet är möjlig? Är viljan till makt och pengar evigt drivande? Om svaret för många är ett kort ja, är vi då ändå dömda till återupprepad konflikt, orättvisa och olycka? Det är ju också så att makt ger riktning, också god. Och pengar är transaktionsmedlet för att möjliggöra investeringar.

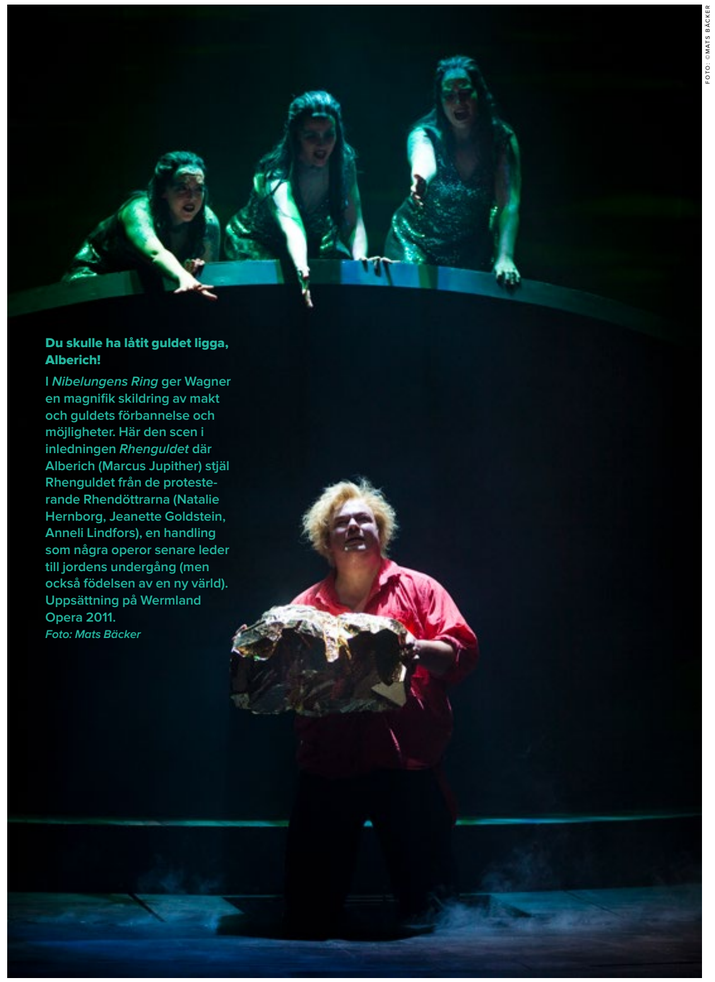

FOTO: MATS BÄCKER

Du skulle ha låtit guldet ligga, Alberich!

I *Nibelungens Ring* ger Wagner en magnifik skildring av makt och guldets förbannelse och möjligheter. Här den scen i inledningen *Rhenguldet* där Alberich (Marcus Jupither) stjäl Rhenguldet från de protesterande Rhendöttrarna (Natalie Hernborg, Jeanette Goldstein, Anneli Lindfors), en handling som några operor senare leder till jordens undergång (men också födelsen av en ny värld). Uppsättning på Wermland Opera 2011.
Foto: Mats Bäcker

Frågorna kan tyckas överdrivna, men efter vår tids dramatiska skiften måste vår föreställningskraft innefatta insikten om att riskerna för de värden vi föreställt oss ska bestå och vägleda oss framöver – säg frihet, rättvisa och solidaritet – och de motkrafter vi vill använda för att regera oss – säg öppna samhällen, rättstat och globalt samarbete – är mycket större än förut.

DET DRAMA SOM UTSPELAS I USA är djupt utmanande mot föreställningen att våra moderna institutioner håller. Med organiserat stöd av miljardärer – väl dokumenterat i boken Dark Money av Jane Mayer – fann Donald Trump en bas för att vinna sitt lands val i en retorisk virvelstorm av vädjanden till människors rädsla. Trump utnämner media till främsta fiende och utmanar rättsväsendets grunder. Han överger de institutioner som gett landet inre styrka och globalt ledarskap. När han inför sina stödtrupper försvarar sin ekonomiska politik säger han ”ni vill väl inte att vi ska ledas av en fattig person?” och sjukförsäkringsreformen hade blivit en skamlös skattesänkning för de allra rikaste, i ett land där orättvisorna redan ackumulerats till en nivå vi inte sett på år och dag. På så sätt samverkar idag sådana makt-och pengaintressen.

Samtidigt förstärks den typ av auktoritärt ledarskap runt om världen som önskar koncentrera inte bara regeringsmakt utan också makt över rättstat och media, underbyggd av kontroll över både näringsliv och samhällsorganisationer. Formell samhällsordning paras med djup korruption. Vi har sett denna trend utvecklas över lång tid nu och inget tyder på att den håller på att vända.

Tillsammans utgör detta ett hot mot de internationella institutioner som vuxit fram. Håller Parisavtalet om klimat? Trump vänder sig mot den handelsordning som gjort landet rikt. Flera bedömare tror att även Världshandelsorganisationen, WTO, kan hotas, en av de absolut viktigaste grunderna för den ordning som gett oss välstånd. Finansieringen av FN skärs ner. Hur kan de växande ömsesidiga beroenden balanseras av försvagade institutioner? G20 behövs, men ser ut som G19, och även den gruppen representerar bara en del av världen. FN behövs än mer om balansen mellan världens rika och mäktiga ska balanseras av gemensamma intressen och säkerhet.

DET FINNS MOTKRAFTER. Samma motkrafter som återkommande i vår historia förändrat världen till det bättre. Sverige har också sin korrupta historia. När den osunda relationen mellan makt och pengar övervunnits har det varit därför att de som innehaft makt, politisk eller ekonomisk, inte har fått utöva makten oinskränkt. Tre dimensioner förefaller värda att tänka på om vi inte ska upprepa historiska misstag.

FÖR DET FÖRSTA, mer ekonomisk rättvisa, mindre extrem inkomstfördelning. Det är när ägandet koncentreras som färre är inblandade i beslut om hur ekonomins frukter ska användas. Ingen inkomstfördelning är given. Den väljs av samhällen. I USA är inkomstfördelningen långt värre än vad en övervädigande majoritet anser rättvis, och också värre än vad folk tror att den faktiskt är. I många länder har privatiseringar koncentrerat makten till ett fåtal. I andra är det naturresursernas förbannelse som förfört dem som bestämmer. Skiljelinjen mellan offentligt och privat upplöses. Det är pudelns kärna. Och kostnaderna när ett land går fel är stora, när det kan ske globalt är det än värre. Världsbankens statistik försöker uppskatta förlorad tillväxt. De är enorma, kanske en procent mindre tillväxt per år, en biljon dollar per år i förlorat välstånd, som forskare uppskattar – och detta mäter inte ens helheten av konsekvenser av dåliga ekonomiska beslut. Men länder från Norge till Botswana har klarat att gå en annan väg.

NYCKELN DÅ, FÖR DET ANDRA, är politisk pluralism och dialog. Det är i själva det politiska samtalet som vårt sinne för rättvisa förankras och fördjupas. När vi konfronteras med svåra val är det öppenheten som är den bästa garantin att vi hittar rätt i valet. Nätet och IT ger oss många nya möjligheter. När Transparency International och Världsbanken för snart tjugo år sen började med mått på länders korruption ändrade det mycket. När samhällstjänster började kunna utföras på nätet minskade riskerna för missbruk. Idag hotar dock cybermanipulation av samtalet, ”fake news” och ”echo chambers” att utesluta reellt utbyte och förnuftsbaserade beslut. Så måste det inte vara.

FÖR DET TREDJE är det kanske då så att vår medvetenhet, kultur och våra värden avgör om vi hittar rätt i denna osäkra tid. Tillit är ju en förutsättning för respekt för den andres argument. Alla är vi sårbara i att förhastat lämna ett reflekterat spår. Musik av hög kvalitet öppnar något i våra sinnen som har med överväganden, självkorrektiv och gemensam förankring att göra. Östersjöfestivalen är ett tillfälle för god reflektion i en osäker omvärld. ■

FOTO: © PONTUS JOHANSSON

MATS KARLSSON
direktör på Utrikespolitiska institutet

Ett seminarium på temat **Makt och pengar** ges tisdag 22 augusti 17:00 Studio 3, Radiohuset.

Rhenguldet ges i konsertant version lördag 26 augusti 19:00 i Berwaldhallen.

HÅLLBAR MUSIK

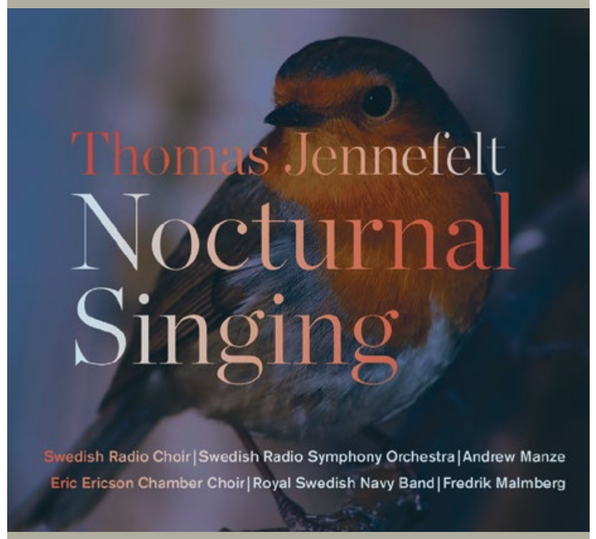

Ny musik av Thomas Jennefelt – release hösten 2017

Radiokören | Sveriges Radios Symfoniorkester | Andrew Manze, dirigent
Eric Ericsons Kammarkör | Marinens Musikkår | Fredrik Malmberg, dirigent FRCD 099

Läs mer, lyssna, beställ: footprintrecords.com
Distribution: Naxos Sverige Vi finns på Spotify och iTunes

FOOTPRINT

ALcontrol Laboratories

ALcontrol Laboratories är ett av Europas ledande analysföretag med högkvalificerade laboratorier för miljö- och livsmedelsanalyser i Sverige, Holland, Norge och Finland. I Sverige är vi ca 300 medarbetare spridda på flera orter från Malmö i söder till Umeå i norr.

Sveriges ledande analyslaboratorium

- Tar fram underlag för miljöförbättrande åtgärder, följder upp med kontrollprogram och utvärdering
- Av Swedac ackrediterade metoder i fält och på våra laboratorier
- Landstäckande organisation med erfarna provtagare
- Laboratorier i Malmö, Linköping, Karlstad och Umeå

www.alcontrol.se

Enskilt vatten och avlopp

Vi löser dina vatten- och avloppsproblem! Oavsett om det är ett brunnsvatten som inte håller måttet eller om du behöver en effektiv avloppsanläggning.
– Vi kan det här med vattenrening!

Kontakta våra säljare för mer information:
Avlopp: Jonas Jörnberger · 011-496 01 42
Dricksvatten: Therese Jannerbrink · 019-767 16 82

www.baga.se

BAGA
rent på riktigt

Janne Mertanen *Foto: Rami Saarikorpi*

Livfullt med finsk kultur

Finlandsinstitutet i Stockholm har en livlig och mångsidig programverksamhet. Institutets huvuduppgift är att presentera kultur från Finland, och stödja den finska kulturen i Sverige samt stärka dialogen mellan länderna.

Finland har byggt upp ett rikt nätverk av kultur- och vetenskapsinstitut: 17 institut i tre världsdelar sprider samtida finländsk kultur, främjar kultur- och forskningsutbytet mellan Finland och andra nationer och väcker både den breda publikens och forskningsvärldens intresse för finländsk samtidsdebatt, utbildning, historia, politik och ekonomi.

MÅNGSIDIG PROGRAMVERKSAMHET

Finlandsinstitutet har ett stort utbud av programaktiviteter. Vi anordnar konserter, seminarier, utställningar, teaterföreställningar för både barn och vuxna och vi visar ny finsk film på ett 50-tal orter runt om i Sverige.

Med anledning av Finlands hundraårsjubileum kommer Finland att stå som ett tema för **Bokmässan i Göteborg 2017**. Vi presenterar ett rikt och intressant program med aktuella finländska författare och ett antal samhällsseminarier.

Som en del i firandet av Finland 100 visas även **KINEMA**, ett samarbete mellan Finlandsinstitutet och finska nycirkuskompaniet **Circo Aereo**, som är en av den finländska kulturexportens flaggskepp. Under oktober 2017 turnerar produktionen i Sverige i samarbete med Riksteatern.

JUBILEUMSKONSERT MED JANNE MERTANEN

Stjärnpianisten Janne Mertanen blev känd för den stora publiken år 1992 när han vann den internationella Chopin tävlingen i Darmstadt, Tyskland. Janne är specialiserad på Chopin men har också bland annat spelat in Sibelius samlade pianoverk, till kritikernas förtjusning. Janne Mertanen anländer nu till Stockholm och bjuder på ett spännande program som firar den finska pianomusiken och bjuder på pianomusikens pärlor **onsdag 22/11**.

SPRÅKKURSER OCH UTBILDNING

Den som vill lära sig finska kan med fördel vända sig till Finlandsinstitutet. Finskan är numera ett erkänt minoritetsspråk i Sverige och officiellt språk i EU. Finland har både finska och svenska som officiella språk. Institutet erbjuder både nybörjarkurser och fortsättningskurser. På hemsidan finns information om studier i Finland, liksom övrig utbildning inom institutets huvudområden.

BIBLIOTEKET

Finlandsinstitutet driver också ett bibliotek med ca 20 000 medier. 90 procent av dem är på finska, resten på svenska.
Här finns skön- och facklitteratur, musik-cd och ljudböcker. Ofta pågår utställningar med sverigefinska konstnärer.

Kort sagt:
Finlandsinstitutet har väldigt mycket att erbjuda den som är intresserad av finländsk och sverigefinländsk kultur!

FINLANDS institutet

Finlandsinstitutet
BESÖKSADRESS:
Snickarbacken 2–4
(vid Birger Jarlsgatan 35)
POSTADRESS:
Box 1355, S-111 83 Stockholm
08-545 212 00
info@finlandsinstitutet.se
www.finlandsinstitutet.se
facebook.com/finlandsinstitutet

Läs mer på finlandsinstitutet.se. Alla Finlands kultur- och vetenskapsinstitut är listade på institute.fi

Sauna, sisu och Sibelius
– finsk musik som brobyggare och förenande kraft

Finlands hundraårsjubileum uppmärksammas på flera sätt under årets Östersjöfestival. Helsingfors stadsorkester med dirigent Susanna Mälkki har bjudits in av festivalens konstnärlige ledare Esa-Pekka Salonen. Likaså en ung symfoniorkester med musiker från två av världens främsta musikskolor: Juilliard School i New York och Sibelius-Akademin i Helsingfors.

FOTO: SIMON FOWLER

Susanna Mälkki.

Finlands nationalikon Jean Sibelius är självskriven i ett program som uppmärksammar Finlands 100-årsjubileum. När Jean Sibelius musik spelades i Paris 1900 på Världsutställningen blev Finland för första gången representerat som nation, sjutton år innan landet uppnådde sin självständighet.

– Under självständighetsrörelsen blev Sibelius en enande kraft. Och det är något med honom som fortfarande sitter väldigt djupt i det finska DNA:at. 'Sauna, sisu och Sibelius', det ordspråket lever ju än. Och det är Finland i ett nötskal, säger Esa-Pekka Salonen, när han talar om hur den klassiska musiken genom Sibelius har fått en särskild betydelse för den finska självbilden. Den upplevelse man får i Finland när Sibelius nämns, den kan ingen svensk förstå, vi har nog inte haft någon annan så stor "kändis".

I årets Östersjöfestival får vi höra Sibelius sjunde symfoni i en finsk jubileumskonsert med Helsingfors Stadsorkester under ledning av Susanna Mälkki. Mälkki har varit en återkommande gäst under tidigare festivaler och är idag en hett eftertraktad dirigent av världens elitorkestrar som Chicago Symphony och London Philharmonic. Debuten på La Scala 2011 var den första där för en kvinnlig dirigent någonsin. Samma år tilldelades hon Pro Finlandia-medaljen. Säsongen 2016/17 är hon chefsdirigent för Helsingfors Stadsorkester, från 2017/18 även förste gästdirigent hos Los Angeles Philharmonic.

Innan Susanna Mälkki studerade till dirigent hade hon en framgångsrik karriär som cellist, och var stämledare i Göteborgs Symfoniker. 2012 var hon också curator för Baltic Composers Project, en konsert med tre uruppföranden av tonsättare från Tyskland, Ryssland och Finland.

Esa-Pekka Salonen menar att den klassiska musiken alltsedan självständighetsrörelsen spelat en särskild roll för Finlands identitet. Men han har själv haft sina duster med nationalikonen. Som "ung, arg modernist", tänkte han att det måste väl ändå finnas något annat här i världen än Sibelius. Han bestämde sig för att fara till Italien och studera komposition för att få en "förhållandevis Sibelius-fri" miljö. Men så en dag när han rotade i högarna av gamla böcker och noter i ett antikvariat strax bakom La Scala i Milano, blev han upphunnen.

– Jag hittade ett fickpartitur av Sibelius sjunde symfoni, jag minns att det kostade 150 lire, ungefär som en kopp espresso på den tiden.

PÅ BUSSEN HEM till Magenta utanför Milano, där han bodde under studietiden, började han gå igenom partituret.

– Det var första gången jag verkligen såg hur originell Sibelius var, och jag tänkte: Det finns ingen annan musik i världen som beter sig på det här sättet, som ser ut som det här eller låter som det här. Där och då började min resa tillbaka till Sibelius famn, säger han med ett skratt.

Det blir mer Sibelius på festivalprogrammet den 28 augusti när Esa-Pekka Salonen leder unga musiker från New York och Helsingfors – från Juilliard School och Sibelius-Akademin – i en "Joint Symphony Orchestra". *Radical Light* av Steven Stucky har fått ge namn på konserten. Solist är den unga cellisten Jonatan Roozeman, och på programmet står förutom Stuckys stycke, Sibelius *Fyra legender* ur Kalevala och Esa-Pekka Salonens egen cellokonsert *Mania*. ■

Ur intervju med Esa-Pekka Salonen, programtidning Östersjöfestivalen, **JENNY LEONARDZ**"

FINLAND I FOKUS PÅ ÅRETS ÖSTERSJÖFESTIVAL

tisdag 22 augusti
19:00 i Berwaldhallen

FINLAND JUBILERAR
100 år av självständighet
Helsingfors Stadsorkester
Susanna Mälkki dirigent
Gerhild Romberger alt
Simon O'Neill tenor

JEAN SIBELIUS: Symfoni nr 7

GUSTAV MAHLER: Das Lied von der Erde

Biljetter: 120–430 kr

måndag 28 augusti 19.00 i Berwaldhallen

RADICAL LIGHT
Unga musiker från New York och Helsingfors
Sibelius Academy and Juilliard School
Joint Symphony Orchestra
Esa-Pekka Salonen dirigent
Jonathan Roozeman cello

STEVEN STUCKY: Radical Light

ESA-PEKKA SALONEN: Mania, cellokonsert

JEAN SIBELIUS: Fyra legender för orkester

Biljetter: 120–430 kr

Läs mer på balticseafestival.com

Kulturfestival vill accelerera hållbarhetsarbetet

Musik, film, debatt, workshops och spännande möten är en del av det som står i programmet för Stockholm Act – hållbarhetsfestivalen som äger rum samtidigt och i samklang med Östersjöfestivalen, den 21-27 augusti. Syftet är att fördjupa och accelerera en hållbar utveckling och att väcka engagemang för frågor som rör de globala målen.

Festivalen kommer att fira och lyfta fram upplevelser och berättelser som kan inspirera till att ta de modiga steg som krävs för en bättre värld. Genom att sammanföra kultur, näringsliv, forskning och politik vill Stockholm Act vara ett av de initiativ som är med och samskapar de nya insikter som krävs för samhällelig förändring.

"För att nå fram till en känsla av inflytande och en insikt om att vi alla kan bidra, krävs tillgång till fakta men också upplevelser som involverar och påverkar vårt känsloliv. Det finns redan en uppsjö av imponerande initiativ för att väcka engagemang för en hållbar utveckling och de globala målen, men det saknades ett större tillfälle som för samman dessa olika uttrycksformer och som samtidigt riktar sig utanför de grupper som redan är engagerade. Syftet med The Stockholm Act är att fylla det tomrummet och att inspirera andra att kliva ombord.", säger Jesper Kurlandsky en av grundarna bakom festivalen som också medverkar under Östersjöfestivalen genom Hillborgs Aeterna.

HILLBORGS AETERNA, en kontemplativ ljud- och bildodyssé som på ett tankeväckande och intimt sätt skildrar vår samtid är ett samarbete mellan Östersjöfestivalen, produktionsbolaget Fasad, Film i Väst, SVT och Stockholm Resilience Centre.

Parallellt med Östersjöfestivalen och Stockholm Act ligger Stockholm Resilience Centres konferens Resilience 2017, som samlar ett tusental av världens främsta klimat- och hållbarhetsforskare. De tre evenemangen möjliggör en unik mix av innehåll som tillsammans kan växa till en manifestation kring "varför vi nu, en gång för alla, måste transformera oss till att bli sanna planetskötare", som Johan Rockström uttryckt det.

HJÄRTAT FÖR THE STOCKHOLM ACT är Kulturhuset Stadsteatern, men aktiviteter planeras över hela staden med samarbetspartners som Fotografiska, Electrolux, Stadsmissionen, Fortum Värme, Nordiska Museet och Bagarmossen Folkets Hus med teman som stadsplanering, konsumtion, integration och människans behov av att återkoppla till naturen som några exempel.

Arvet festivalen vill lämna efter sig är de löften som både besökare och partners uppmanas lämna. Det är löften som ska koppla till de globala målen. Stockholms Stad tar emot löftena som sedan lämnas till Nordiska Museet där de kommer att ingå i samlingarna som underlag för framtida utställningar.

Vi är mycket glada att Nordiska ser värdet i att samla dessa löften till eftervärlden och hoppas att många nyfikna ska sluta upp och vilja dela med sig av vad de tycker är viktigt både för Stockholms stad och globalt, säger Jesper Kurlandsky.

Stockholm Act blir en första akt av sitt slag som vill inspirera till liknande arrangemang på andra platser. Programmet växer löpande fram på www.stockholmact.se ■

JULIA BJÖRNE
projektledare för The Stockholm Act

Miniseminarium med **Stockholm Act** tisdag 22 augusti 18:00 i Berwaldhallen.

RADICAL LIGHT

Juilliard

SIBELIUS-AKADEMIN
KONSTUNIVERSITETET

Foto: Annick Ramp

SALONEN OCH NÄSTA GENERATION: SIBELIUS-AKADEMINS OCH JUILLIARD SCHOOLS SYMFONIORKESTER

Sibelius-Akademin vid Konstuniversitetet och Juilliard School i New York bildar en gemensam symfoniorkester för att fira Finlands hundraårsjubileum.

Orkestern, som kommer från världens bästa musikuniversitet, ska ge konserter i Musikhuset i Helsingfors den 26 augusti, vid Östersjöfestivalen i Stockholm den 28 augusti och på Lincoln Center i New York den 5 september. Orkestern leds av Sibelius-Akademis alumn, **Esa-Pekka Salonen**. Av de ungefär 90 unga musikerna i orkestern kommer hälften från Sibelius-Akademin och hälften från Juilliard.

Samarbetet mellan Juilliard School och Sibelius-Akademin inleddes 2005, då den amerikanska skolans symfoniorkester gästade Helsingfors som en del av skolans 100-årsturné. Nu kommer den gemensamma symfoniorkestern att hedra Finlands självständighet.

"För ett litet land som Finland är ett aktivt internationellt samarbete på alla områden av yttersta vikt. Att genomföra detta gemensamma projekt med en berömd amerikansk institution är både på en symbolisk och praktisk nivå, den rätta saken att göra.", säger maestro Salonen.

Sibelius-Akademin vid Konstuniversitetet är en av Europas största musikuniversitet och är det enda musikuniversitet i Finland. 2013 slogs Sibelius-Akademin ihop med Bildkonstakademin och Teaterhögskolan och bildade Konstuniversitetet i Helsingfors.

Juilliards största och mest synliga ensemble, Juilliard Orchestra består av mer än 350 studenter från kandidat- och magisterprogrammen. Under säsongen 2017-18 uppträder orkestern i mer än ett dussin föreställningar på scener i Alice Tully Hall, Carnegie Hall, David Geffen Hall och Juilliards Peter Jay Sharp Theatre.

RADICAL LIGHT
Salonen och nästa generation: Sibelius-Akademins och Juilliard Schools symfoniorkester
Måndag 28 Augusti kl 19, Berwaldhallen

Esa-Pekka Salonen, dirigent
Solist: **Jonathan Roozeman**, cello
Program:
Steven Stucky: Radical Light
Esa-Pekka Salonen: Mania, cellokonsert
Jean Sibelius: Fyra legender ur Kalevala/ Lemminkäinen-svit op 22

BILJETTER: 120-430 KR (BERWALDHALLEN.EBILJETT.NU)

Konserten genomförs i samarbete med:

WÄRTSILÄ

J&AE JANE OCH AATOS ERKKOS STIFTELSE

Understödsstiftelsen för Sibelius-Akademin

Suomi Finland 100

”Inte sällan upplever man klassisk musik som något ’fint’ – men oftast är den mer än det. Den talar till någonting som ingenting annat kan tala till. Något en presskonferens med politiker om kriget mot terrorn inte klarar av. Vi behöver någon slags mänsklig eller andlig respons. Det får vi av Igor Stravinsky.”

”Något av det mest personliga jag gjort”

FOTO: RUTH WALTZ

Peter Sellars

Festival d’Aix-en-Provence 2016 – Oedipus Rex Symphony of Psalms

FOTO: © VINCENT BEAUME

Citatet ovan är Peter Sellars, hyllad operaregissör som sedan många år turnerar världen över med sina spektakulära iscensättningar av operor och konserter, för vilket han också belönats med Polarpriset. Vi fick en pratstund med honom och Esa-Pekka Salonen, Östersjöfestivalens konstnärlige ledare och tidigare chefsdirigent för Sveriges Radios Symfoniorkester. Salonen säger själv att han haft några av sina mest minnesvärda musikupplevelser under den årliga festivalen i Stockholm. Tillsammans ska de inviga årets festival med en iscensättning av Stravinskys Oedipus Rex och Psalmsymfonin.

”Ett av de avgörande tillfällena i mitt liv kom när Esa-Pekka Salonen år 2009 skulle sluta som chefsdirigent för Los Angeles Philharmonic. Han ville göra något alldeles speciellt till sin sista konsert. De flesta dirigenter gör Mahlers storslagna åttonde symfoni och låter konserten bli ett riktigt hejdundrande fyrverkeri. Esa-Pekka är mer betydligt mer ekologiskt sinnad och ville göra något kraftfullt - men samtidigt eftertänksamt.” säger Peter Sellars.

PETER SELLARS FICK FRÅGAN av sin vän Esa-Pekka om vad han tyckte skulle passa som avslutning. Svaret kom omgående: Stravinskys *Oedipus Rex* och *Psalmsymfonin*. ”Det skulle bli ett värdigt sätt att säga adjö, åtminstone för den tid som varit då. Jag tyckte det var en mycket bra idé” säger Salonen.

”Sofokles *Oedipus Rex* är en smärtsam, närmast outhärdlig berättelse – men författaren låter inte historien sluta där. Han skrev ytterligare ett drama i slutet av sitt liv: *Oedipus i Kolonus*, där Oedipus tillbringar en period i exil, som flykting, och åker genom fem länder. Inget land låter honom stanna. Till slut, i ett land, får han skydd i en helig skogsdunge. Stravinsky var ju en flykting också, hela sitt liv! Han fick lära sig fem språk och flyttade konstant från land till land. Det är en av förklaringarna i mytologin kring varför han skrev dessa verk om flyktingar.” berättar Peter Sellars.

”Att vara på flykt och att inte kunna åka tillbaka till sitt hemland var ett starkt budskap redan då, för åtta år sedan, men nu är det ett så centralt problem – en central tragedi, i stora delar av världen. Omfattningen av krisen är bortom vår föreställningsvärld. För mig är budskapet starkare än någonsin.” säger Esa-Pekka Salonen och fortsätter: ”Det här är något av det mest personliga som jag gjort och som jag tagit med till festivalen. Det är en stor del av min historia och Stravinsky är en av de största kompositörerna i mitt liv.”

PRODUKTIONEN ÅTERUPPREPADES sommaren 2016 i Aix-en-Provence och gjordes sedan i en halv-scenisk version i London under hösten. Båda gångerna med samma svenska körer – Orphei Drängar och damer ur Sofia Vokalensemble och Gustav Sjökvists kammarkör. ”Körerna var spektakulära, alla var helt ’besides themselves’! Sverige har de bästa amatörkörerna i världen, punkt.” säger Esa-Pekka Salonen.

”Det är den mest komplexa iscensättningen jag gjort för kör någonsin. Jag har gjort *Oedipus Rex* över hela världen – men manskören Orphei Drängar är i helt annan kategori. Från första stund tänkte jag: ”Vad är det som händer?” En explosion av intelligens, känsla, intensitet och precision, det var ofattbart!” fortsätter Peter Sellars. ”Folk säger ibland att ”konst är något extra, det behöver vi inte egentligen.”. Då vill jag säga: ”Nej, nej, allt annat är extra. Det vi behöver är att komma tillbaka till vilka vi verkligen är, vad vi står för och bryr oss om - allihop tillsammans. Sen kan allt annat hänga på.” *Oedipus Rex* ställer just den stora frågan, bokstavligen: ”Vem är du? Det vet du ingenting om. Det är överväldigande!” avslutar Peter Sellars. ■

KARL THORSON

Oedipus Rex och **Psalmsymfonin** ges på Kungliga Operan måndag 21 augusti 19:00.

Eriks Bakficka

finner du på Östermalm ett stenkast från Djurgårdsbron och Berwaldhallen, en trivsam kvarterskrog med plats för ca 90 gäster. Menyn rymmer såväl svenska klassiker som moderna rätter och en och annan överraskning. På Eriks Bakficka är det lätt att känna sig hemma och att bli igenkänd av personalen. Här förenas den lilla krogens charm med proffsig matlagning och stor värme.

Varmt välkommen till oss,
Anna Lallerstedt

Bakficka
Fredrikshovsgatan 4
115 23 Stockholm

Boka bord gör du genom att ring till oss på 08-660 15 19 eller maila till info.bakfickan@eriks.se

UR PROGRAMMET – ÖSTERSJÖFESTIVALEN 2017

Aeterna – en audiovisuell upplevelse

Den prisbelönta duon Jesper Kurlandsky och Fredrik Wenzel har rest runt om i världen för att porträttera vår samtid och vårt förhållande till naturen i långfilmen ***Aeterna***, som förväntas bli klar senare i år. Under Östersjöfestivalen visas en work in progress-version av filmen som är tonsatt av Anders Hillborg och hans nyskrivna kör- och orkesterverk som går under samma namn. Det större filmprojektet ***Aeterna***, av Kurlandsky, Wenzel och Hillborg, är en audiovisuell och tankeväckande odyssé som utforskar nya sätt att förstå olika människors tillvaro och de ekologiska fotavtryck som vi lämnar efter oss på jorden – nu mer än någonsin.

FOTO: MATS LUNDQVIST

Anders Hillborg

Varje gång vi köper en ny pryl eller tar bilen eller flyget, varje gång vi handlar ett par jeans som det i genomsnitt tar 10 000 liter sötvatten att tillverka, så tar vi plats på jorden och sätter avtryck. I en tid där människor konsumerar mer än någonsin är det värt att fundera över vad det har för konsekvenser. Allt vi gör har inverkan på allt omkring oss. Naturen är idag till fullo under människans våld, men är vi ansvariga nog för att förtjäna denna maktposition – är våra ansvariga tillräckligt ansvariga? Vad är det som styr våra dagliga handlingar som leder till att vi ur ett större perspektiv påverkar miljön så drastiskt – är det ekonomiska incitament från ovan eller är det grupptryck, ”självförverkligande” och köphets? Finns det andra sätt att leva på?

Bilder ur Aeterna

JESPER KURLANDSKY och **FREDRIK WENZEL** var tidigare med i Östersjöfestivalen 2013 då Radiokören sjöng till deras nygjorda film *Signs of an Open Eye*. Även då erbjöds en kontemplativ och audiovisuell upplevelse. Ämnet som utforskades var människans relation till djur. Filmduon tar sig ofta an svåra ämnen i sitt skapande och drar sig inte för att visa människor som går sönder och den obekväma sanningen. Kurlandsky var rollsättare till Moodyssons *Lilja 4-ever* (2002), som handlar om organiserad människohandel, missbruk och prostitution. Han producerade även Ganslandts *Apan* (2009) där vi möter en förtvivlad och ilsken människa på avgrundens rand. Wenzel fick guldbaggen för fotot i dramafilmen Östlunds *Turist* (2014), som skildrar hur en grupp människor krackelerar när de utsätts för extrema händelser. Regissören Ruben Östlund menade att han med *Turist* ville ”ta ett strypgrepp på den nordiska folksjälen”.

I *Aeterna* söker Kurlandsky och Wenzel att blanda film, musik, konst och vetenskap för att kasta ljus över den svåra frågan om dagens akuta miljöproblem och människans förhållande till naturen. Filmduon använder dock ett poetiskt filmspråk i *Aeterna* som innehåller intima bilder fångade runt om i världen och präglas mer av medkänsla och skönhet än av rädsla och fördömande. Filmen inleder med att visa universums födelse, livets evolution och uppkomsten av människan och civilisationen, för att leda oss fram till idag. Under resans gång ges publiken tillfälle att fundera över vilken enastående kraft som mänskligheten har blivit och hur vi alla är del av denna kraft. Filmen ger också en klarare bild av vilket tillstånd som planeten nu befinner sig i och vilka framtida scenarion som förmodligen kommer att utspela sig.

Forskningen som *Aeterna* bygger på hämtas huvudsakligen från Stockholm Resilience Centre (SRC), en internationell forskningsenhet vid Stockholms universitet som studerar ”socialekologiska system”, det vill säga system där människan och naturen ses som en integrerad helhet. Ett av de viktigaste målen med SRC:s forskning är att utröna hur mycket diverse system klarar av att utvecklas, hur ”resilienta” de är, givet olika förändringar som uppstår. För att göra forskningen ännu mer spännande och drabbande används några av de mest innovativa talangerna inom foto, musik och animation som Sverige har. Tillsammans gör de *Aeterna* till ett informativt, gripande och poetiskt utforskande ljud- och bildäventyr om inget mindre än människan och jorden. ■

MATS HANSSON

Aeterna ges onsdag 23 augusti 19:00 i Berwaldhallen.
Samma kväll miniseminarium med Stockholm Resilience Center i Berwaldhallen 18:00 och samtal efter konserten med **Johan Rockström** och **Jan Eliasson**.

Vetenskapsradion i P1 sänder flera program med anledning av Östersjöfestivalen under veckan.

KRÖNIKA

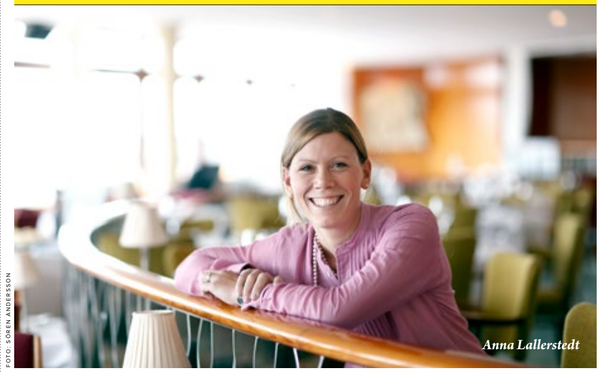

FOTO: SÖREN ANDERSSON

Anna Lallerstedt

12-åringen lever vidare

Det gick runt en 12-årig flicka på Östermalm för några år sedan, eller ganska många år sedan faktiskt, som tjatade till sig namnunderskrifter för sälarna i Norge. Den flickan var jag.

Den lilla flickan har nu blivit ganska stor, men lika passionerad mot orättvisor. Att brinna för de som inte kan tala för sin sak har varit en stor drivkraft som följt mig genom hela livet. Oavsett om det har handlat om mitt privatliv eller i min yrkesroll.

Jag har de senaste åren drivit Eriks Restauranger med devisen ansvar, respekt och glädje. Att få engagera sig i Östersjöfestivalen ser jag som ett privilegium, som är helt i samklang med vår verksamhet och min personliga värdegrund. Likt kulturen är måltiden en viktig sammankoppling mellan individer. Att få dela glädje tillsammans, men också hitta gemensamma krafter till förändring.

I 15 års tid har vi på Eriks Bakficka haft det stora nöjet att inleda höstterminerna med något så viktigt som Östersjöfestivalen. Ett fantastiskt initiativ för att få fokus på oerhört viktiga frågor. Att få uppmärksamma likväl den fina musikskatten kring Östersjön som det nedsmutsade havet.

Så sent som förra året engagerade jag mig i ett nytt initiativ, Stockholms Fiskauktion. En fiskauktion som inte bara stödjer de lokala fiskarna utan även en auktion som är MSC- och ASC certifierat, en auktion som arbetar för att minska onödiga transporter. Ett initiativ som jag är väldigt stolt över att vara en del av.

Inspiration kommer från så många olika källor. Bara för någon vecka sedan läste jag om Sturehofs arbete för att förbättra miljön, genom att minska förbrukningen av sugrör på restaurangen. Att redan 2050 kommer det finnas mer plast än fiskar i våra hav. Mitt 12-åriga hjärta började nästa skrika. Där och då bestämde jag mig för att kopiera deras företagsamhet. Utan att skämmas.

Jag erkänner, jag utnyttjar Östersjön alla månader om året och har gjort det i hela mitt liv. Och med glädje har jag utnyttjat Östersjön. Första badet, eller ja alla bad egentligen. Strömmingsfisket vid midsommar, båtturerna ut i skärgården, skridskoåkning på vintern, ja listan kan göras lång. Jag har i hela mitt liv spenderat varje helg och varje lov vid Östersjön. Att gå runt och ha miljöångest har också blivit en del av det som jag så starkt förknippar med glädje. Jag vet också att jag själv eller verksamheten jag driver, inte ensam kan ändra på våra hav eller vår miljö. Men jag hoppas innerligt att det lilla vi gör tillsammans kan bevara så mycket så möjligt.

Vi måste ta vårt ansvar, visa respekt för vårt arv. Ett arv som vi just nu håller på att förstöra.

Jag hoppas att mitt 12-åriga jag lever vidare i mig och att jag alltid kommer kämpa för att vi tillsammans kan förändra. ■

ANNA LALLERSTEDT
Resturangchef, Eriks Restaurang

VÅGA OPERA

Mozarts Trollflöjten – alla sjunger på svenska!

Dessutom i höst

Opera

MANON LESCAUT
Publikfavoriten Asmik Grigorian gör huvudrollen i Puccinis vackra opera

JENŮFA
Angelägen och drabbande, Janáčeks mästerverk är tillbaka

DRACULA
Höstens mest blodisande premiär – hur låter egentligen en vampyr? Dessutom Live på bio 3 november

GLADA ÄNKAN
Publiksuccén med Elin Rombo som "änkan"

ASKUNGEN
Vad är väl en bal på slottet? Rossinis älskade klassiker i ny, omtalad uppsättning

Dans

JULIA & ROMEO
Mats Eks älskade verk lämnar ingen oberörd

SHARON EYAL & OLIVIER DUBOIS
Publikfavoriten och vinterns mest omskakande dansupplevelse är tillbaka

ALICE I UNDERLANDET
En ny balettklassiker sätter stämningen för julen

Unga på Operan

MYRIADER AV VÄRLDAR
Låter de allra yngsta komma riktigt nära konsten

Läs mer och boka
www.operan.se

Stolta partners till Kungliga Operan
KPMG Mastercard
Samarbetspartners
Savana Wallenius Lines

OPERAN